

Hová írhatom a leltári számot? Digitálisan keletkezett dokumentumok gyűjteménykezelési gyakorlata.

Simon András

Monguz Információtechnológiai Kft – ügyfélmenedzser,
ELTE ITDI, Könyvtár- és Információtudományi Intézet PhD hallgató.

Digitális tartalmak a gyűjteménykezelő rendszerek adatbázisaiban

- Analóg
- Szolgáltatási célból digitalizált
- Megőrzési célból digitalizált
- Digitálisan keletkezett
 - Könyv
 - Cikk
 - Térkép
 - AV felvétel
 - Levéltári irat
 - Kézirat
 - Aprónyomtatvány
 - Képeslap
 - Fotó
 - Történeti dokumentum
- Sorozatgyártással tömegesen keletkezett dokumentumok
- Sorozatgyártással kis mennyiségben keletkezett dokumentumok
- Egyedi dokumentumok

Kulturális örökség jelenléte a digitális helytörténeti gyűjteményekben

- A digitális helytörténeti gyűjteménynek nagy szerepe van a könyvtári, múzeumi és levéltári szektor konvergenciájában.
- A digitális tartalmak kiemelt fontossággal bírnak a helytörténeti gyűjteményekben.
- A kulturális örökség objektumai egyben a helytörténeti gyűjtemények dokumentumai.
- Kettős feladat, értékonzerválás és reprezentáció (pl. a turizmusban).
- A hagyomány – múltba tekintő, a kulturális örökség közösségépítő, jövőbe mutató.
- Örökség: etnikai, területi, vagy szakmai – ágazati alapon.
- Erősen átpolitizált ágazat.
- Cél: állományvédelem és a közösségnek és annak örökségének ismertségének a növelése a távhasználat biztosításával.

„Digital black hole”: a Digitális tartalmak veszélyeztetettsége

- Nagy a sérülés, adatvesztés kockázata, még nincsenek kialakult megoldások, hosszú ideje bevált gyakorlatok.
- A digitális tartalmak hosszútávú megőrzése költséges.
- „Digitális fekete lyuk” - a digitálisan keletkezett tartalmak egy része örökre elveszhet.
- Feladat a validált tartalmak, dokumentált és hiteles formában való őrzése, tovább hasznosíthatóságának hosszú időtartamra való biztosítása.
- A digitalizált tartalmakat az analóg dokumentumokkal összhangban kell ezeket kezelni, mert egyelőre - főként a múzeumokban - még nincsenek önálló gyűjtemények kialakítva a digitálisan keletkezett vagy már csak digitálisan őrzött dokumentumok számára.

„Copyright black hole: A digitális tartalomszolgáltatás szerzői jogi szempontból”

- Európai Unió Info Soc irányelv 2001 - meg kell találni az egyensúlyt a jogtulajdonosok és a használók érdekei között
- Európai Bizottság 2015 – „Európai digitális egységes piaci stratégia” intézkedési javaslatok között szerepel „a szerzői jogi rendszer reformjára irányuló jogalkotási javaslatok” kidolgozása.
- 2019 - Copyright in the Digital Single Market (CDSM) irányelv elfogadása:

Kulturális örökségvédelmi intézmények meghatározása: nyilvános könyvtárak, múzeumok, levéltárak, audiovizuális archívumok, oktatási intézmények, kutatóhelyek és a közszolgálati műsorszolgáltató szervezetek.

A tartalmak minél szélesebb körben váljanak hozzáférhetővé.

A közkinccsé vált tartalom online elérhetővé tétele legyen megkönnyítve.

A kereskedelmi forgalomban nem kapható művek és más védelem álló teljesítmények terjesztése legyen lehetővé téve.

Az audiovizuális művek egyedi lehíváson alapuló, videószolgáltatáson keresztül legyenek hozzáférhetővé téve.

A feldolgozás során egyre nagyobb gond a mennyiségi növekedés, a dráguló és egyre nagyobb kvalifikációt igénylő emberi munkaerő miatt.

Előtérbe kerülnek az automatikus, vagy félautomatikus formai és tartalmi feltárási megoldások:

- A fájlokból az automatikusan kinyerhető rögzített adatok, pl. képeknél az exif adatok kiolvasása, rögzítése.
- Szöveges dokumentumok elemzése, az impresszum adatok rögzítése a gyűjtemény kezelő rendszer tárgyleíró metaadat rekordjában (bibliográfiai rekordjában).
- A szöveges anyag elemzése a tartalmi feltárás számára, osztályozási jelzetek, tárgyszavak kibányászása a szövegből.
- Teljes szöveges keresés biztosítása, stopszavak körültekintő meghatározása, a nagy adattömeg miatt.
- Digitalizált dokumentumok szöveggé alakítása.

A méret a lényeg

- A digitális tartalmak fontossága az analóg tartalmak használata mellett egyre nagyobb.
- A digitális dokumentumok, objektumok óriási mennyiségben keletkeznek.
- Méretük egyre növekszik.
- Az analóg tartalmak retrospektív digitalizálása egyre nagyobb ütemben halad.
- A megőrzés költségei gazdasági (keresleti) okokból az inflációt meghaladó ütemben növekszenek.
- A válogatás feladata egyre kevésbé megkerülhető.

Szolgáltatás

A szolgáltatás összhangban kell, hogy történjen a korszerű felhasználói (fogyasztói) igényekkel, a szerzői jogi szabályozásokkal, a személyiségi jogi elvárásokkal, az emlékezet intézmények saját hosszútávú érdekeivel.

A szolgáltatások kihasználtsága iránt nagy az érdeklődés, erre különféle kutatások vannak. Sajnos a digitális tartalmak használtsága nehezebben mérhető, mint a hagyományos kölcsönzés, inkább a helyben olvasás méréséhez hasonlítható.

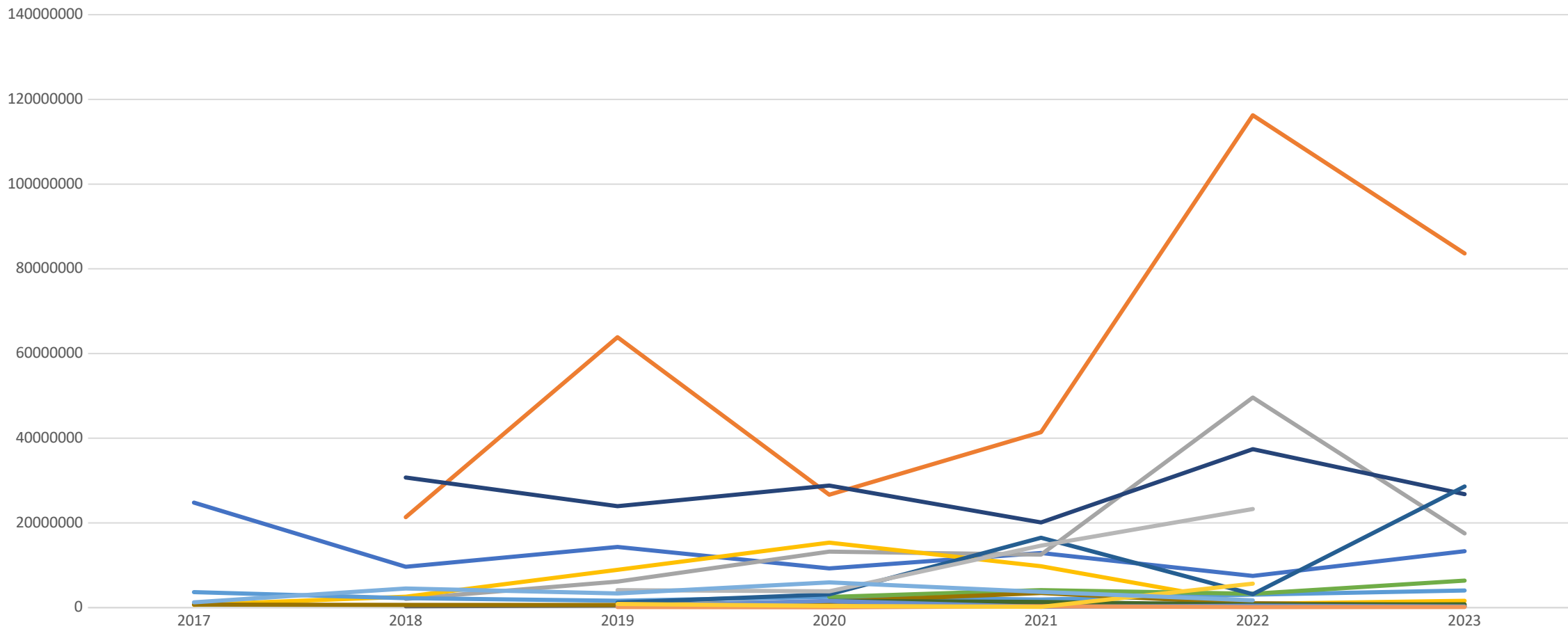
Alapja a kölcsönzéssel ellentétben nem maga a tranzakciós rekord, hanem a log fájlalba rögzített adat.

Fontos minél pontosabb ismeretekkel rendelkezünk a digitális tartalmakról, féleség, méret és kor tekintetében, illetve, a trendeket is látni kellene.

Kutatható terület:

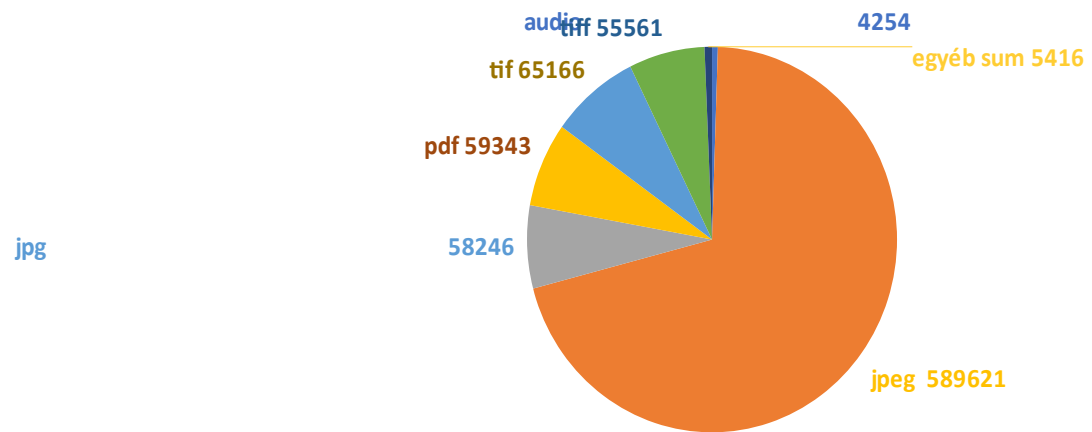
- Monguz Kft ügyfeleinek adatbázisai.
- Első kutatás 2020 őszén zajlott.
- A jelen előadásban publikált eredmények a csatolt teljes tartalmak számosságára, féleségére és méretére vonatkoznak.
- A kutatást, 2023 kora tavaszán ismételt meg.

Csatolt átlagos fájl méret időbeli változásai

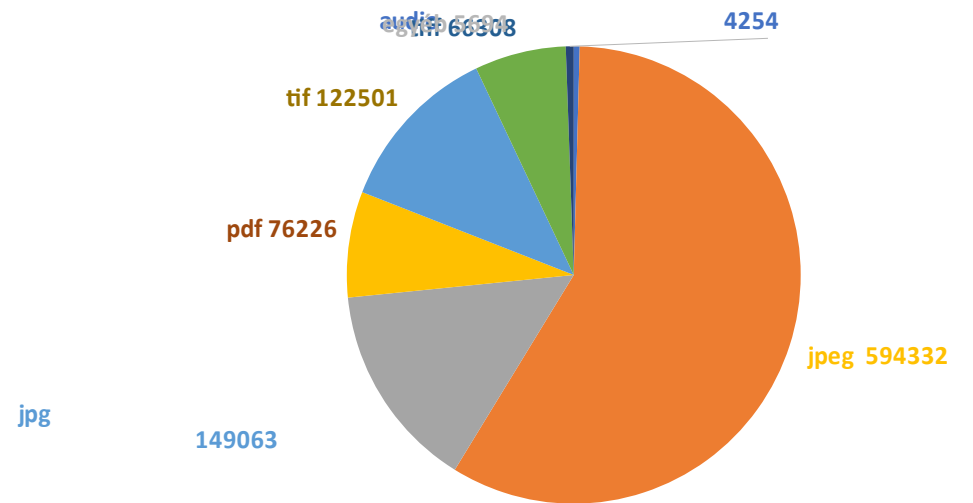

- Orsz1
- Orsz2
- Orsz3
- Megyeim1
- Helytort
- Orsz4
- Megyeik1
- Megyeim2
- Megyeim3
- Varosik1
- Megyeik2
- Varosim
- Megyeim4
- Felsok
- Arch
- Megyeim5
- Varosik2

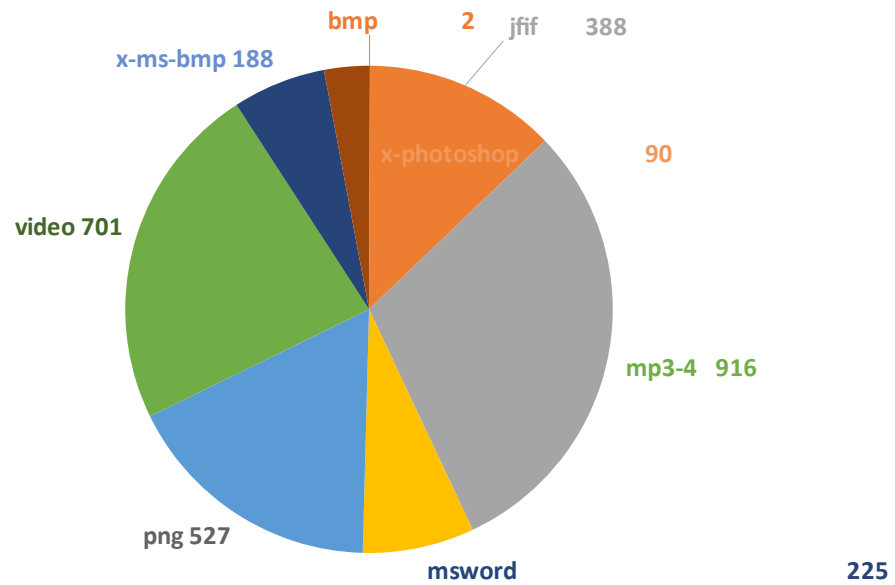
Fájl féleségek: Gyakori fájlok - 2020

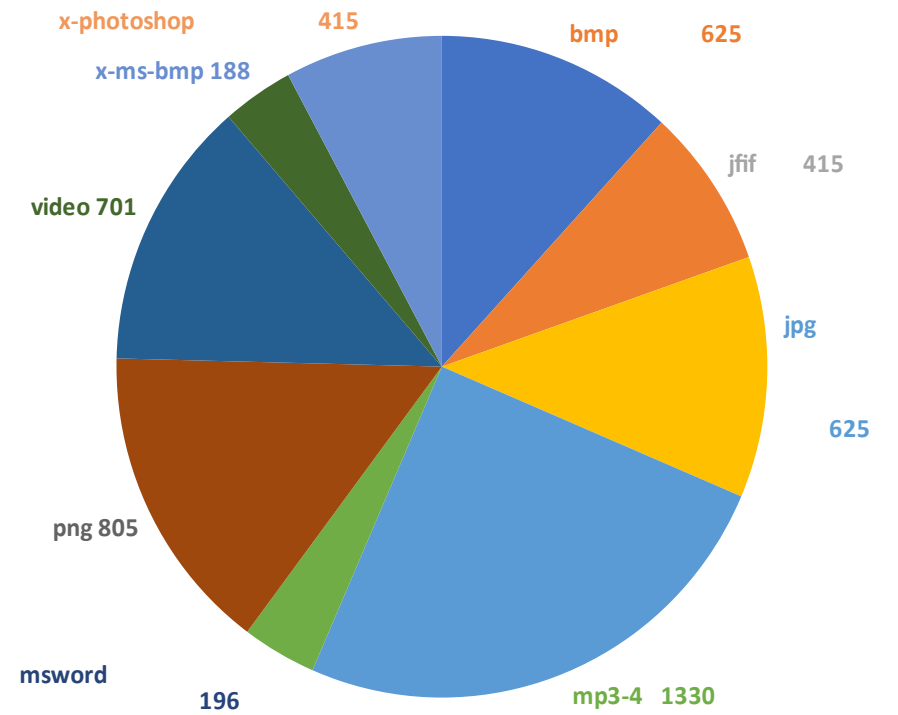
Fájl féleségek: Gyakori fájlok 2023

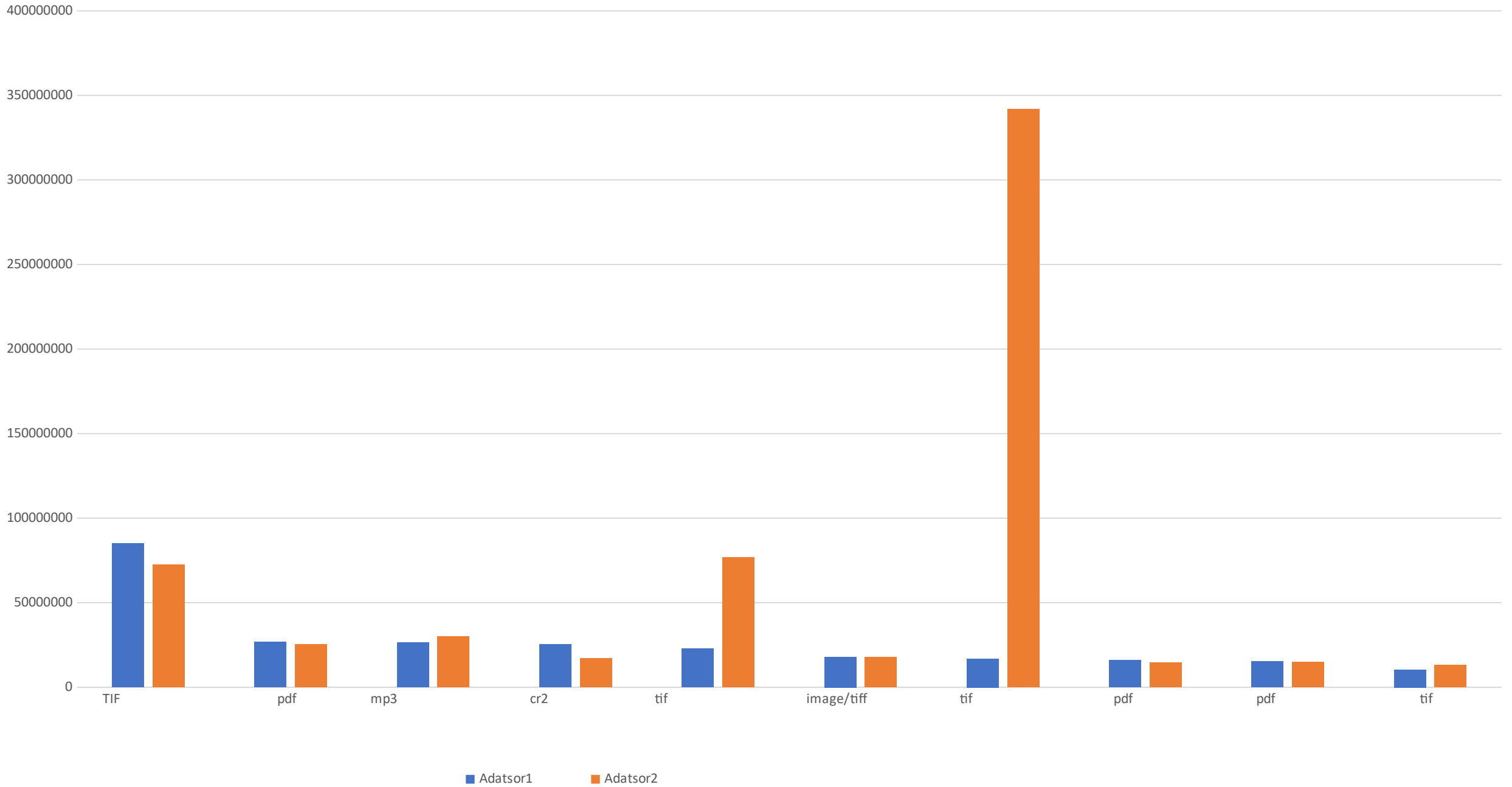
Fájl féleségek: Ritkább fájlok - 2020

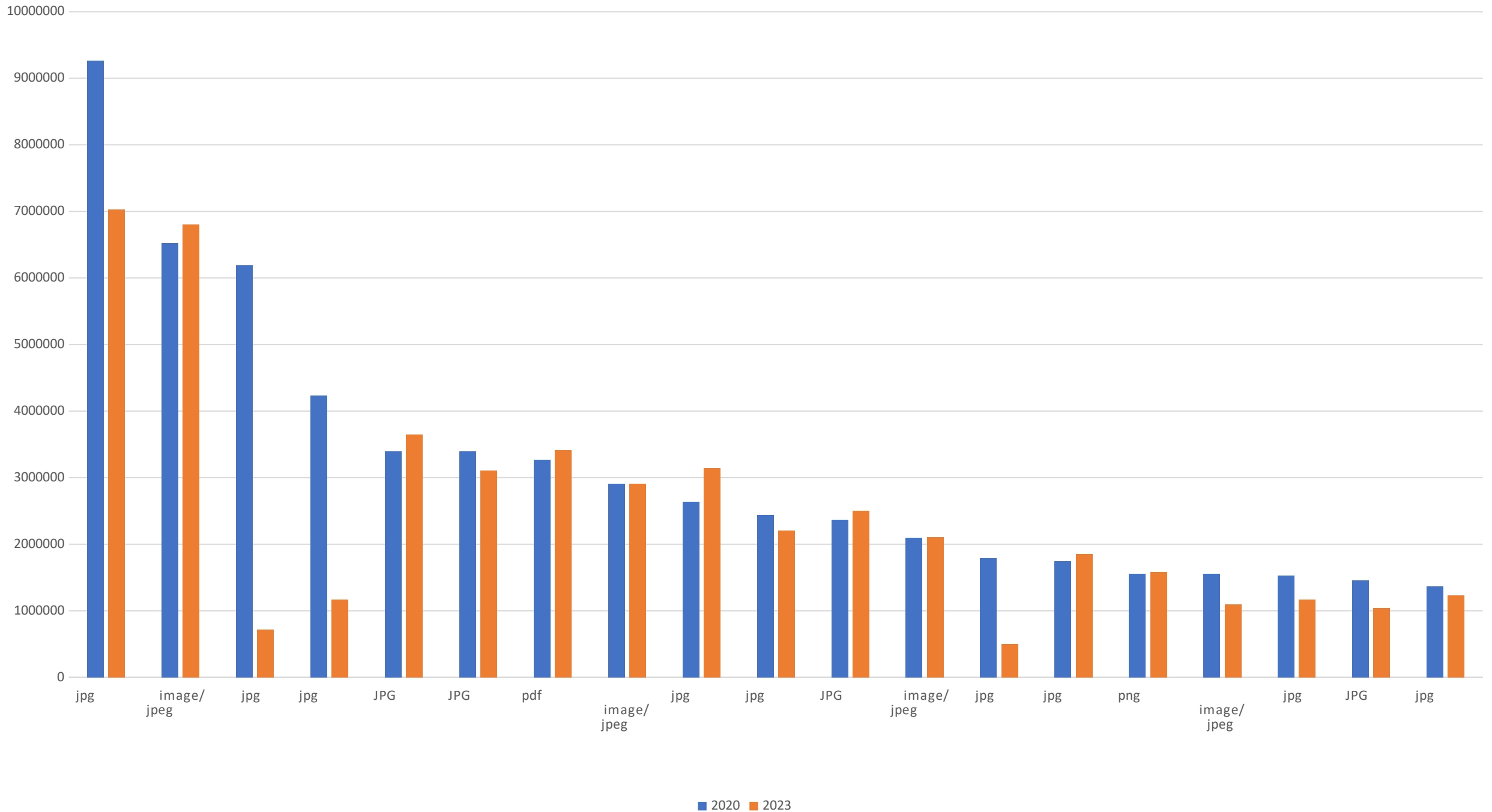
Fájl féleségek: Ritkább fájlok - 2023

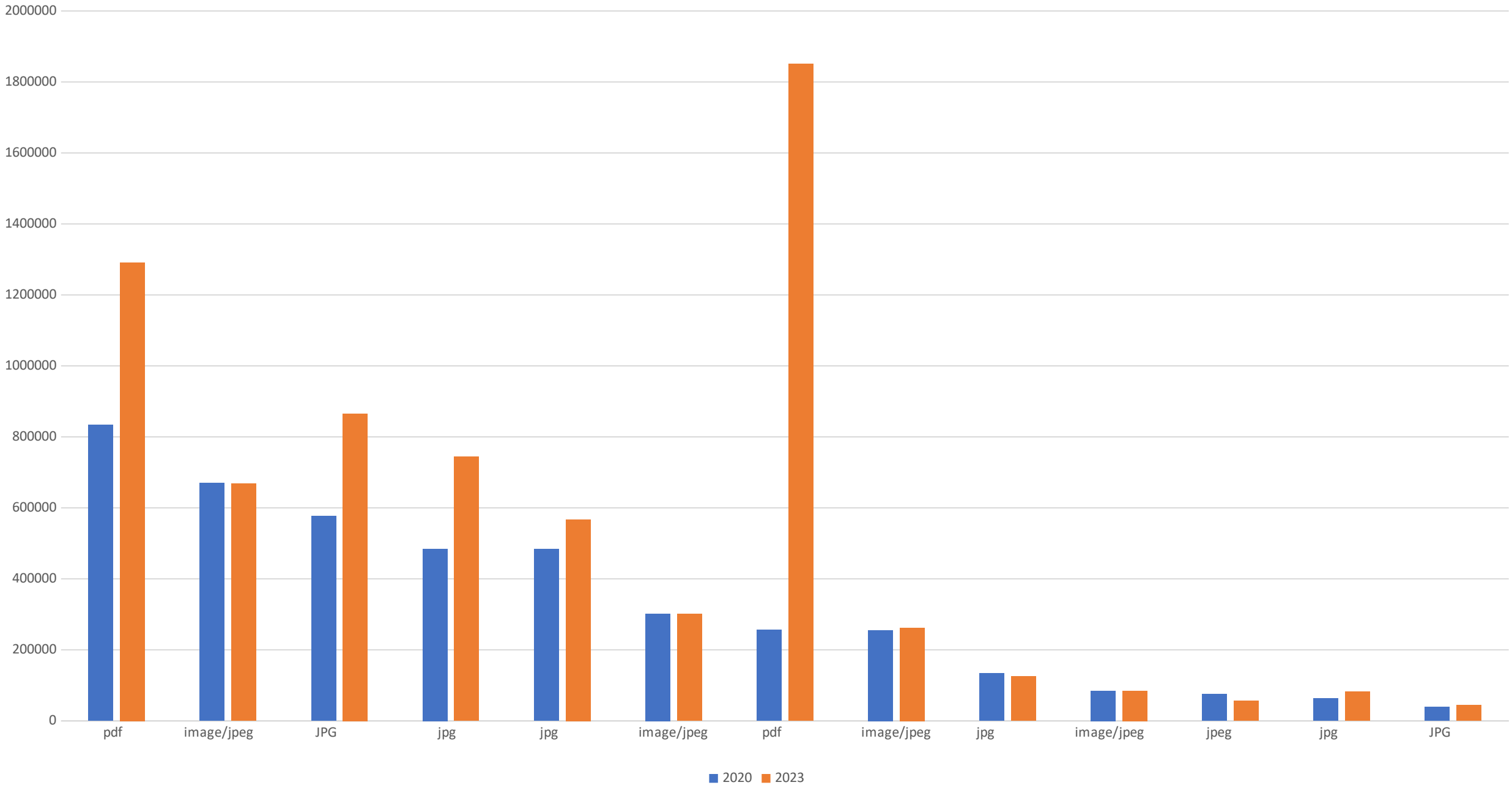
Fájl átlag méret változások - nagy méret

Fájl átlag méret változások - közepes méret

Fájl átlag méret változások - kis méret

Három év nem nagy idő: Összegzés

- A féleségek száma kissé növekedett.
- A méret enyhén növekszik.
- A könyvtári katalógusokban még kevés tartalom van csak.
- Az intézmények egy részében kampányszerű digitalizálás folyik.
- A kutatást érdemes lesz megismételni évekkel később.

Felhasznált irodalom

Tószegi Zsuzsanna: A digitális fekete lyukak kialakulásától az Európai Unió irányelvein át a magyar szerzői jogi törvény módosításáig = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 69(8), p. 493–503, 2022.
<https://doi.org/10.3311/tmt.13199>

Simon András; Kiszl Péter: Aspects of the Long-Term Preservation of Digitized Catalogue Data: Analysis of the Databases of Integrated Collection Management Systems = Preservation, Digital Technology and Culture (2195-2965): 50 2 pp 51-64 (2021)

Jakab Albert Zsolt – Vajda András: Örökség: etnicitás, regionális identitás és territorialitás = www.kjnt.ro, szövegtár.